

24. ELEVATI SUNT AD MODICUM, ET NON SUBSISTENT, ET HUMILIABUNTUR Sicut omnia, et auferentur: et sicut summitates spicarum conterentur. — Nonnulli ex Hebræo legunt hæc active, elevaverunt se; quo insolens et superbiendi studium significatur: quavis enim honor illis non defertur, illi tamen honores anhe ambunt, et arrogant usurpant, festinata fastigii ambitione turgentes. Addit « ad modicum, » id est tantillum durans. Igitur brevissimam illam exaltationem quis merito non despiciat, cujus deturbatio et ruina sublimitati proxima existit? Et subiungit: « Non subsistent: » pro quo aliqui ex Hebræo transcribunt, nulli erunt, vel et non ipse. Ita nimirum superbiorum celsitudo crescendo minuitur, dum ascendendo cadit: scilicet arbitrium eadem elevatio est, quo enim sublimius ascendunt, eo simul profundius cadunt. Licet ergo, inquit, ad tempus modicum gloriosi in hac vita videantur atque florentes temporali prosperitate; videntur paululum tamen manifestante se Dei iudicio non sunt permansuri stabiles in eadem illa felicitate; sed deiectione ab illa sua gloriosa exaltatione in humilitatem maximam extremamque miseriam: sicut et cætera omnia quæcumque in hoc mundo magna videntur et florida, non diu in suo huiusmodi flore persistent, sed brevi perturbant, et ad nihilum rediguntur, auferenturque et ejicientur de presentis sæculi habitatione in profunda inferni, ubi sempiterna damnatione conterentur miseri atque perduntur; similes levibus arboribus sive spicarum summitatibus, quæ ad tempus quidem videntur elevate, atque ipsis etiam granis optimis altiores, sed post mox desiccantur et in ignem conijciuntur, granis bonis in horrea collectis. Veritas hæc plurimis aliis Scripturæ sacre locis congruit, ut eum David ait Psalm. xxxvi, 2: « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient: quoniam tanquam fanum velociter arescent; » et similia etiam apud Isaiam et alios prophetas passim occurrunt, et per se satis perspicua sunt. Equis enim non videat in brevi humana vite curriculo felicitatem impii longam esse non posse?

Sicut summitates spicarum conterentur: — duo supplicia indicat, unum, quod est resectio spicæ a culmo; alterum, quod est tritura. Primo interitus impii, quo anima fale mortis præciditur, hoc est separatur a corpore; secundo tatarus cruciatus, quo anima proferitur sive torquetur, respondet. Cæterum hic expende, quomodo non dixerit sicut spicæ, sed sicut summitates spicarum, quæ profecto non aliæ nisi aristæ, quas veluti sagittas colatum versus spica videtur emittere, quibus undequaque septa ipsi olympo bellum inferre videtur; at tunc conteruntur, quando ad maturitatem segetes decollantur: sic utique superbi aristæ similes tunc prorsus conterentur, quando amontræ cælum velut aristæ elevantur: nam

Impii ad modicum exaltati cito decedunt et perierunt.

Impii levibus spicis et feno comparati in Scripturis.

ut bene S. Gregorius lib. XVI Moral. cap. xv: « Superborum carnalis gloria dum nitet cadit, dum apud se extollitur, repente interrupta fine terminatur. » Pulchre hoc ultimum dixit, hinc interrumpitur quando amplius extollitur, inquit quando inter se superbi unii (alias dissiti) ad ultimum electorum procedunt exterminium: nam ut eleganter idem Gregorius lib. XVII, cap. xvi, ideo superbi aristis comparantur, quia licet ex eadem natura omnes, sicut aristæ ex spica, tamen inter se per invidiam semper sunt dissiti non secus ac ipse aristæ: « Hæ conjuncte (inquit S. Doctor) prodeunt; sed crescendo paulisper a se rigidæ et hirsute disjunguntur, » id quod superbis exinde approprians subdit: « Superbi nature sibi communiione conjuncti sunt; sed contra se vicissim crescendo dividuntur: alius quippe alium despiciat, et alter in alterum invidia factus ignescit; sed honorum vitam unanimiter affligunt: adversum se quidem divisi sunt; sed tamen concorditer grana deorsum premunt. » Ast tunc excutientur et confringentur, quando ad iudicii maturitatem decollantur.

Septuaginta locum hunc nonnihil aliter vertunt, in eandem quidem sententiam, diversa tamen similitudine: pro eo enim quod Vulgatus posuit, auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur, ipsi legunt, ἡραζονθη δι' ὀργῆς πολὺν ἐν κατάρτι, ἢ ὀργῆς ὀργῆς; ἀπὸ κατάρτις ἀσφίματες ἀπονοσθη, emarcuit autem sicut malva in aestu, aut sicut de stipula spica decidens sponte sua; aut sicut alii vertunt, sicut spica a calamo sponte decidens, ubi expende illud sponte decidens, hoc est suapte natura et conditione id exigente: nam ut primum spica non inelomis modo, sed etiam erecta sublimis et quasi victrix sursum tendat, quasi celo telum illatura; at postmodum sua sponte propria natura exigente arefacta languido collo est, et cervicem inclinat; quæ humanis bonis, potentie, glorie, altitudini, opibus, et regum gratie sic ex Seneca accommodet: « Cupiunt interim ex illo fastigio suo si tito liceat descendere; nam ut nihil extra læcessat aut quatiat, in se ipsam fortuna ruit. » Aptius vero ex egregia S. Isidori Pelusiotæ imagine lib. II Epist. 126, monente: « Temulentum est quoddammodo inter mortales bonum, ac nemine etiam concutiendo vite consistit. » Pulchre temulentum bonum, non ea solum ratione, quod hominum mentes turbet, atque eos temulentos faciat, sui immemores, Beique oblitos, ut hunc in modum inquit Seneca lib. De Provid. cap. iv: « Cum omnia, quæ excesserunt modum, noceant, periculossissima felicitatis intemperantia est: movet cerebrum, in vanas mentem imagines vocat; multum inter falsum et verum mediæ caliginis fundit; » sed etiam signatissime, quod non secus ac ebrius et temulentus homo ut nutet, labatur et cadat, nulla exterius impellente quætiēteque manu opus habet, cum ipsemet sui impo nec constare sibi ac subsistere valeat: ita

perbia huiusmodi phisica.

Superbi inter se dissoti ad summorum depressionem unii.

25. QUOD SI NON EST ITA, QUI ME POTEST ARGUERE ESSE MENTITUM, ET PONERE ANTE DEUM VERRA MEA? — Probaverat Jobus impios hic non statim semper scelerum suorum penas luere, neque illos solos in hac vita vexari, quin imo ipsos plerumque mira cum impunitate in hoc sæculo vitam sceleatam ducere, ac proinde non debere se criminis accusari, quod in statu florenti non perdurasset: neque enim status prosper justitie argumentum est, unde neque adversitas injustitiam arguit. « Quod si ita non est, » inquit Jobus, id est, hæc vita non se habere quis me convincet, et reum mendacem coram Deo peraget? quod ad plurimam justitiam ac veritatis fiduciam procul dubio atinet. Possit etiam esse sensus talis, q. d. Vera quidem sunt que protuli; cæterum etsi longius a

terrena bona, ut nihil extra læcessat aut quatiat, seipsis et sua sponte decidunt. De iniquis igitur temporalis gloriæ elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicitur recte: « Elevati sunt ad modicum, et non subsistent, » etc. Sermonem itaque concludens subdit: « Quod si non est ita, qui me potest arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea? — Probaverat Jobus impios hic non statim semper scelerum suorum penas luere, neque illos solos in hac vita vexari, quin imo ipsos plerumque mira cum impunitate in hoc sæculo vitam sceleatam ducere, ac proinde non debere se criminis accusari, quod in statu florenti non perdurasset: neque enim status prosper justitie argumentum est, unde neque adversitas injustitiam arguit. « Quod si ita non est, » inquit Jobus, id est, hæc vita non se habere quis me convincet, et reum mendacem coram Deo peraget? quod ad plurimam justitiam ac veritatis fiduciam procul dubio atinet. Possit etiam esse sensus talis, q. d. Vera quidem sunt que protuli; cæterum etsi longius a

Ver. 25.

Culpa caret qui alium accusat.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Baldad ex infinita Dei sublimitate et creaturarum vilitate probat hominem Deo comparatum non debere, imo nec posse mundum censeri vel justum.

1. Respondens autem Baldad Subites, dixit: 2. Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. 3. Numquid est numerus militum ejus? et super quem non surget lumen illius? 4. Numquid justificari potest homo comparatus Deo, ad apparere mundus natus de muliere? 5. Ecce luna etiam non splendet, et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus: 6. Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?

Ver. 1 et 2.

1 et 2. RESPONDENS AUTEM BALDAD SUBITES DIXIT: POTESTAS ET TERROR APUD EUM EST, QUI FACIT CONCORDIAM IN SUBLIMIBUS SUI. — Quoniam Job ab amicis condemnatus ad Dei iudicium provocabat, apud quem jus suum pro certo affirmabat se obtenturum; ab hac opinione eum amici duplici argumentorum genere abducere conati sunt, scilicet argumentis petitis ex adjunctis ipsius Jobi, majestatem, potentiam, æquitatem et sapientiam Dei prædicantes, Jobi et contrario infirmitatem, arrogantiam et alia scelera atque flagitia commemorantes. Iisdem nunc viis insistens Baldad nihil hic novum. adducit, sed tantum iterat que ab aliis sepe et a seipso prius fuerant objecta: ait enim potentem esse Deum atque terribilem: potestatem porro illi summam esse ex eo probat, quia « facit concordiam in sublimibus suis. » Quæ sint ista sublimitia obscurum est: quidam cælos intelligunt, qui cum variis habent inter eos, imo et contrarios motus,

Quam sublimis sit et in cælesti.

quorum alii tardissime, alii velocissime suos versant atque conficiunt orbis, et cum vario sensu in alias atque alias coeli plagas conterritæ, est tamen inter illos incredibilis concordia atque concertus, quod sane nisi ab omnipotenti manu fieri non posset. Et quidem qui primi mobilis, firmamenti, planetarum, qui contrario motu cientur, ordinem in propriis conversionibus, quas motus ratio neque retardat neque accelerat, attente contemplatur, facile miratur concordiam illam divinam potentia sapientiatque dignam, cernitque majestatem, quæ immania corpora regit, et quo vult sine ullo negotio verit, esse imendam, ut merito dicatur terror esse apud eum qui facit concordiam in sublimibus suis.

hæc orbibus concordia in stellis.

Mystice autem concordia hæc orbium cælestium ad superioris hominis partem miracifice temperatam, quam theologi mystici cælum appellant, apte traducitur: admirabilis quippe concordia est, hæc et

Mystici cæli concordia in stellis.

voluntas cum Deo lege conformitate con-stit.

dum intellectus et voluntas aeterna Dei lege reguntur, et a divinis prescriptionibus non exorbitant, quod probe norunt qui res arcanas remanent, et spirituum hominis structuram inspicere assuescent. Alii angelos putant, inter quos licet varii sint ordines, neque natura eadem sive species, ita tamen studiis moribusque consentiunt, ut idem sapiant et velint, et illam summam sibi libertatem esse putent, si a divina voluntate nunquam recedant. Cantalissimum est praelium et sublimium angelorum discordia, quando Lucifer caelestem pacem turbabat: tunc divisi sunt spiritus in duas factiones, hinc Lucifer, inde Michael inter sese dissidebant. Quid tunc? Deus Luciferi factionem in tartara precipitans, caelestia omnia in aethera pacificavit. Proh quam terribilis Dei virtus atque potentia, quae pacis caelestis causa tam sublimes spiritus precipitavit aeternisque flammis tradidit! Ulisque apud hunc solum Dominum et potestas et terror est; ipse solum debet timeri, qui nec spiritibus parcat, sed illos etiam potest durissime castigare. Terribilis profecto qui auferit spiritum principum, terribilis apud reges terrore *Psalm. LXXV, 43.* Sunt qui auferant regna; sunt qui auferant corporis vitam: sed qui solus terribilis sit, et iustum terrorem possit incutere, ille est qui potestatem habet cum in spiritibus, tum in animas, quas etiam potest perdere in ignem aeternum; id quod docebat Dominus in evangelio dicens *Matth. x, 28:* « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timeate eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam. »

Solus Deus terribilis, qui in animas et spiritus habet potestatem.

Quid igitur? neminem moveat tyrannorum immanium furor, qui expromunt omne genus crudelitatis ad miserorum hominum vitam excruciantiam: nonne videmus quosdam generosos et animi constantia praeditos, cum equulei, fides, scorpiones, cum ardentibus laminae, cum dire belluae, rote, cruces, cum unci ferrei lampadesque, cum tunica molesta proponerentur, homines se profectos expalluisse metu, atque in saevo illo apparatu animo cohorruisse? Sed « nolite, ait Christus, timere illos qui occidunt corpus: » nam ille furor immanium dynastiarum huius vite finibus circumscribitur; et possunt quidem exquisito supplicio corpus animae spoliare, sed animam ipsam post migrationem ab hac luce attingere non possunt. Ille, ille vere formidandus est, qui non modo corpus, sed animam quoque ipsam perdere in gehennam potest. Non vult Christus ita naturam nos exuere omnem, ut eorum quae in vita formidabilia sunt nullo sensu commoveamur, sed docere quae dura et aspera in hoc vitae cursu eveniunt nihil faciendi videri, praeter illis quae post mortem sceleratis mentibus a Deo inferuntur, quae quanta sint nullius hominis cogitatio consequi potest. Non igitur homines, sed unum illum esse metuendum, qui corpus hominum cum arbitrio suo laceraverit, potest quoque animam ip-

sam inexplicabilibus tormentis poenaeque afficere; unde D. Bernardus serm. 16 in *Cant.*: « Paveo, inquit, gehennam, paveo Iudicis vultum, ipsis quoque tremendum angelicis potestatibus: contremisco ab ira potentis, a facie furoris eius, » etc., qui tam in animam quam in spiritum potestatem habet, ille merito a fortissimis quoque debet timeri.

Alii per *sublimia* meteoras impressiones intelligunt, id est illa quae in aerea regione concreverunt et ex ea vibrantur, qualia sunt fulmina, venti, nubes et alia in isto genere terribilia, quae cum fremere coeperunt, et adversis inter se frontibus concurrere, omnia videntur esse turbanda; quae tamen omnia sedat Deus, et mira consensione concordat. Quod de suo Jove praedicabat delusa gentilitas, a quo dicebat frenari ventos, et quae motus terris et exitium minabantur momento temporis levitantum capitis inclinatione componi, de quo sane Jove cecinit Maro lib. I *Aeneid.*:

Vultu, quo caelum temperataeque serenat.

In quam explicationem magis inclinat Sanctus noster, quia hominibus maxime his qui non sunt rerum caelestium admodum gnari, qualis erat Baldad et Idumaei reliqui, alia minus nota erant; haec vero meteora ignorare non poterant, quae quotidie videbant, quibus se Deus hominibus potentem et horribilem probat. Quenamodum Deus meteoris his impressionibus peccatores teruerit straveritque exempla habemus plurima. *Leges Psalmum XVII,* et graecorum Patrum quae nuper edidimus in eundem expositionem nostrasque *Annot.* Haec porro arma dicuntur Dei, et fortasse sunt illi milites de quibus vers. seq. agit, et hoc ipsum docuit Deus *infr.* cap. XXXVIII, 22 et 34, ubi se hoc indicio Deum esse probat. Et idem docet David *Psalm. CXLVII,* et fortasse ante hoc tempus similia contingerunt; licet Scriptura non tradat quae nota fuerunt Idumaeis; unde Baldad ut probaret Deum esse potentem ac terribilem argumentum sumpsit. Alii denique ad rerum universitatem censent esse referendum, quae cum extot tamque diversis rebus constat, omnes tamen communi universi conciliationem et consociationem tuerentur atque conservant; et eam ob rem Septuaginta de universi creatione hunc locum in sua versione explicarunt ita verentes, *τι γὰρ περιέχεται, à φέρεται παρ' αὐτοῦ ἐν πᾶσι τὰ ἐπιφανήματα ἐν κόσμῳ; quid enim exordium, quam timor ab eo qui facit universitatem in altissimo? Ejusdem enim admirabilis et infinite potentiae opera esse iudicantur et res tam diversas efficere, et eas inter se ita consociare, ut in unum quasi corpus universi coalescerent.*

Qua de causa concordiam rerum omnium fuisse principium quidam philosophi opinati sunt; exitimo autem ego similitudine fuisse inter res tam varias atque diversas confirmatam concordiam: nullae enim res tam distantes et dissimiles inter se sunt, quae non sint aliqua ratione inter se si-

Dei potestas et terrore in meteoris elocet.

Dirina gal omnia concordat et conciliat.

Dei potentia et sapientia maxime elocet in concordia universi.

Similitudo principium naturae divinae.

milis, quippe quae omnes ab uno Deo ortae et effectae sunt, ipsiusque aliqua ex parte imaginem referant: nam Dei vestigia sunt, factorisque sui vim infinitam declarant. Cum igitur sui principio similia sint, etiam inter se similia oportet esse, quae similitudo amorem natura sua parit, charitatem et amicitiam conglutinat: sic etiam similibus legibus ex diversis hominibus una res publica constituitur. Hanc similitudinem per res omnes manantem auream illam catenam esse credo, quae quidam philosophi atque poetae rerum universitatem contineri crediderunt; sed quam fabulose illi auream catenam hanc vere aeternae divinae Magni Dionysii *τὸν θεῶν καὶ ἀγγέλων ἀρχηγὸν ἀρχόντα, divinam pacem conciliationis principem* appellat lib. *De Divin. Non.* cap. xi: « Haec enim, inquit, est quae cuncta conjungit, et universorum concordiam ac connexionem digni efficitque; quare etiam ipsam expellunt universa, ut eorum divisam multitudinem ad integram quandam redigat unitatem, atque intestinum bellum universi ad concordem inducat commemorantem. Quin et divinae pacis participatione primae virtutes conciliatrices et secum ipsae et inter se et cum una mundi pace prima conjunguntur; inferioraque tum ipsa secum tum inter se conjungunt, tum cum uno coeque perfecto omnium pacis principio et auctore, qui ad omnia individue cum venit, quasi claustris ac septis quibusdam quae divisa sunt copulat, omnia delinit, determinat, et munit; neque permittit divisa in infinitum sine termino diffundi, neque inordinata, et sede carentia, Deoque destituta, suam unitatem egressa, sibi invicem confusa misceri. »

El paulo post ubi exponens, quomodo Deus pacifice cuncta coordinet, ait: « Ac primum quidem hoc dicendum, ut cum per se pacis tum universalis ac particularis pacis effector sit ipse Deus, et ut omnia inter se mutuo minime confusa ipsorum inter se conjunctione commisceat; quae conjunctione coherentia sine divisione et distantia, singula tamen secundum propriam speciem pura consistunt, per concretionem contrariorum minime perturbata: quoniam exactam istam unionem ac puritatem nihil interruptit. Unam igitur etiamque simplicem naturam pacificae unionis contemplerur, sibi ipsi et illis ipsis atque inter se omnia copulantes, nec non universa complexu quodam omnium inconfuso temperata pariter atque impermixta conservantem. Per hanc divina mentes copulate suis ipsis cum intelligentiis tum rebus intellectis conjunguntur, atque denuo scandunt ad incognitum eorum quae menti supereminet contactum. Per hanc anima multigenas suas rationes connectendo, ad quandam spiritalem puritatem redacta procedunt sibi propria via et ordine per immaterialem atque indivisam intelligentiam ad unionem quandam intelligentia superiorum. Per hanc una omnium et indissolubilis connectio juxta divinam ipsius congruentiam ex-

sisit, et perfecto concentu ac concordia consensione coaptatur, dum sine confusione colligitur ac sine dissolutione continetur. Integritas mirum perfectae pacis per simplicissimam suam meramque virtutis unitatem praesentiam ad ea quae sunt omnia pertingit, omnia conjungens, et extremis extrema per media connectens secundum unam connaturalem amicitiam coagulata; quin et sui quoque vel extremis totius universi terminis frendi copiam facit omnia consocians unitatibus, identitatibus, unionibus, congregationibus, dum scilicet divina pax indivulsa persistit, et in uno cuncta demonstrat, et ad omnia pertingit, et a propria nusquam identitate recedit: nam ad omnia procedit, suique participationem omnibus indulget secundum ejusque proprietatem, nec non pacifice redundantia bonitatis exuberat, atque manet per excessum unionis tota ad totam, etiam secundum ipsam totam desuper ad totam. » Ita S. Dionysius divinae prorsus ac sublimiter, declarans potestatem ejus qui facit concordiam in sublimibus. Dicit enim omnes expositiones optime sunt, et ad litteram institutumque consentaneae; postrema tamen uti caeteris sublimior, ita maxime Dei potestatem representat cum infinita bonitate conjunctam: quae quia impis terrorem adfert, bonis autem animis facit, Job recte volentibus conscientia nixus (sicut quam Baldad et socii ejus) poterat magno et erecto animo ad Dei iudicium appellare; sicut S. Paulus hoi tatur *Hebr. iv, 16:* « Aedeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae ejus, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. » Quare frustra Baldad Jobum militiae caelestis objectu percellere conatur dicens:

3. NUMQUID EST NUMERUS MILITUM EJUS? ET SUPER QUEM NON SURGET LUMEN ILLIUS? — *Milites Dei* appellantur angeli ad ejus imperata expeditissimi, per quos strages horrendas impiis solet inferre, ut multis Scripturae sacrae constat exemplis; sunt autem illi fortes, et erecti, et magnificentissime instructi ad bella Domini conficienda, omnes veterani et principes, qui a primo sui ortu singulari militiae donati, palma et laureis gloriose reddidit, stantem et caelo peulerunt, jam inde ab eo tempore *milites Dei* nominati; quos Nahum propheta *fortes Dei* consimili modo nuncupat cap. II, 3: « Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis. » Hinc summus orbis imperator Deus a Davide nominatur *Domini virtutum*, hoc est copiarum caelestium, et, ut ex Hebraeo vertit S. Hieronymus, *Domini exercituum*; Aquila vero *στρατιῶν, militiarum*, propter angelicas legiones, quibus illius solum amplissime gloriae majestate collicens circumambitur. Sunt proinde beati spiritus velut Numinis semper augusti, semper tropaei, praetoriani milites, qui dignitate, robore, amplitudine et illustrium faenorum gloria longanteant et meliophoros Persarum, et sacras ala Macedoniae, et solivarios Gallorum, et adores

Quomodo divina pax ad omnia pertingat.

Vers. 3. Anpsi sunt milites Dei veterani et illustres.

Deus et illi.

versos, noc est peccati expers, ut loquitur S. Hieronymus, dum adversus Pelagianos disputat.

Vers. 5. Luna stellam etiam obscurantur.

5. ECCE LUNA ETIAM NON SPLENDET, ET STELLE NON SUNT MUNDE IN CONPECTU EJUS: — quod ad lunam et stellam pertinet, perspicuum est eas cum divina luce comparatas obscurari immundasque videri, cum et sol corporeus eis mox ac ortus est quasi velum quoddam oppandat, ut mortalium oculis minime affulgeant. Hæc etiam superius exposita sunt cap. iv, 18 et cap. xv, 15; ex quo apparet nihil novi adduxisse Baldadam, sed tribus versibus eadem repetisse quæ dixit Eliphaz cap. iv, 17 et iterum cap. xv, 14, ubi totidem fere verbis eadem explicat sententia. Aptè ad hunc locum querunt commentatores, cur luna et stellæ dicantur obscurari a divinis summi solis, Dei inquam splendoribus, et tamen sol non dicatur obscurari in conspectu ejus: num Deus non audeat decertere cum sole de splendore? num non obtenebraretur et sorderet Phœbus ante divinum divini Solis jubar? Imo squaleter sordidus, ut luna et stellæ ad præsentiam divini solis lucis. Cur ergo lunam et stellam in conspectu Dei infuscari prædicat nulla solis mentione facta? Pulchre S. Thomas in commentario hujus loci tractans hanc difficultatem: « Ubi considerandum, inquit, quod de sole mentionem non facit, quia non apparet sensibilibus, quod ad præsentiam majoris luminis lumen ejus obtenebratur. Sed luna et stellæ etiam ad præsentiam corporalis solis obtenebrantur, » q. d. Luna et stellæ et exiliora quæque lumina ad majoris luminis exortum apparent deficere et obscurari; unde quid mirum, si a conspectu augustioris lucis obtenebrantur? at solis fulgore a nullo creato lumine obtuscantur, et ita neque a diviniore Deitatis lumine infuscantur: neque enim increatum jubar est sicut creatus splendor, qui obscurat minores luces. Hæc est natura, vel potius probrum creati luminis, extinguere alienas luces ut accendat suas; divinus vero sol generose permittit etiam ipso exorto reliquas splendescere luces, nisi ab alio lumine validiore extinguantur. Sublimissime Angelicus doctor, scilicet nunquam visus est sol obtuscarum majoris luminis claritudine, sed prænilere semper ad præsentiam omnium; secus luna et stellæ, etsi aliquam luminosissima sint astra, unde lunam et stellam obtenebrari dicit ad præsentiam Dei, quod de sole non dicit; ne sol, qui nunquam apud homines visus est a majori lumine obtusculari, hanc a Deo contumeliam patiat. Quo docentur superiores non debere occultos subditorum defectus propalari.

Quare divinus splendor non dicitur obtuscarum solem sed lunam et stellam.

Allegorice S. Hieronymus: « Sub nomine, inquit, luna et stellarum angelos et supernas potestates intelligere possumus, qui ad comparationem livine reverentiæ immundi et tenebre possunt videri; ex eo utique quoniam natura condite creaturæ licet non peccent, capaces tamen peccati sunt, uti apparuit in aliis angelis ejusdem na-

Angeli respectu Dei & centre immundi, qui peccare possunt.

turæ peccantibus. » Horribills plane immunditiæ peccati, cujus vel tantum esse angelum capacem satis est, ut hic aliqua ratione immundus dici possit: nam vere mundus solus est ille qui omnino est impeccabilis, nimirum Deus, quare sie ultra progreditur S. Doctor: « Sed post illos nullum angelorum peccasse credendum est, quia omne liberum suum arbitrium in solius Dei charitatem verterunt, sicque immobiles facti sunt persistentes in veritate, in qua malus angelus cum suis stare noluit. Proinde angelorum voluntas per amorem Dei facta est inconvertibilis, quæ in Deo est per naturam: ideo illi soli incorrupto honor et gloria: » ita S. Hieronymus. Igitur suapte natura capaces erant peccati omnes angeli, et hæc ex parte aliqualem immunditiam habent comparatione Dei, qui solus ex natura sua incorruptio-nem habet atque incomprehensibilem puritatem; imo ipsemet se ipsamet puritas. Cæterum hoi angeli simul atque divini amoris actum elicitur, supposito illo pacto (quod meliores theologo agnoscent) inter Deum et illos, facti sunt incapaces peccati non quidem natura, sed ex dono Dei. Pavent ergo omnis creatura necesse est ante Dei præsentiam, coram quo etiam angeli repe-riuntur immundi. Unde subdit:

Sola Deus natura sua incapax peccati est.

6. QUANTO MAGIS HOMO PUTREDO, ET FILIUS HOMINIS VERMIS? — Omnes enim mortales post mortem erunt putredo, et fetor, et vermis, pulvis et cinis; hæc sors homines cunctos expectat, a qua nec nobilitas, nec divitiæ, nec potestas eximunt, nec acumen ingenii, nec litteræ, nec alia quævis, quæ in hoc mundo æstimantur, excipiunt. Hic ex accidentibus magna conspiciuntur mortalium diversitas, quia eos aut majorum claritas, aut propria facinora, aut conquiste divitiæ discernunt; in tumulto autem omnes erunt pulvis et cinis, nec est aliquid quod hos aliis præferat, aut regem a mancipio distinguat: « Circumspicite eos (inquit Prosper Rhegiensis episcopus in lib. Sentent. sent. ult.) qui ante te similibus splendoribus fulserunt. Ubi sunt, quos ambiebant civium potentatus? ubi insuperabiles imperatores? ubi qui conventus splendebant et festa, ubi eorum splendidi vectores, exercituum duces, satrapæ, tyranni? Non omnia pulvis? non omnia favilla? non in paucis ossibus eorum vite memoria est? Respice sepulchra, et vide quis servus, quis dominus, quis pauper, quis dives. Discerne, si potes, vincetum a rege, forlem a debili, pulchrum a deformi. Memor itaque naturæ, non extollaris aliquando: memor autem eris, si teipsum respexeris. » Hæc igitur sors, hæc conditio sane misera omnes homines manet, ut quoad corpora convertantur in putredinem, cineres, vermes; unde qui modo vilis ac fragilis caro es, putredo, cinis et pulvis eris, nullaque alia majori dignitate fulgebis: ita Alvarez de Paz tom. II, lib. IV, part. II, cap. vii, ubi hominis miseriam graphice describit cum subdit: Hæc, o homo, eris in corpore: sed

Vers. 6. Homo putredo et vermis.

Quid

animo statim a morte figuratum sit.

quid eris in animo? animus quidem noster immortalis est, non cum corpore corruptum, non in cineres veritur, qui naturam spirituales et ab omni corruptione alienam sortitus est; sed tamen omnibus bonis, quæ in hoc mundo diligebat, exiit. Non eum cognati delectant, non famuli circumstant, non opes juvant, non dignitates spectabilem faciunt, non reliqua visibilia, sicut cum corpori erat junctus, suffulciunt. Incipit regionem quamdam sibi prorsus incognitam ingredi, cum nunquam visis et incognitis penitus conversari: hi non adulantur, illi non perperam facta dissimulant, non bene gesta inaniter et ad gloriam vanam captandam laudant, sed in omnibus veritatem profitentur. Adstabit animus ante tribunal districti et severi Judicis, qui cum sapientissimus sit, non potest falli; cum rectissimus, non poterit muneribus corrumpi; cum potentissimus, non poterit minis terri, nec ad damnationem bonorum aut liberationem malorum adduci. Coram hoc Judice anima e corpore separata, de cogitationibus, de desideris, de verbis, de operibus, de omissionibus, de aliorum peccatis, que quoquo modo ad ipsam pertinent, examinabitur, et iuxta meritum suum aut pena aut premio afficietur. Universa tunc temporis animam deserent, et solam derelinquent: nam nec corpus ei aderit, quod in sepulchro putrescit; nec amici aut cognati, qui post paucas horas aut dies defunctum oblivioni tradunt; nec res temporales, quæ jam aliis possessoribus serviunt. Assistent autem ei angeli, si forte animam liberare possint; assistent et demones, ut eam, si concessum illis fuerit, ad se trahant. Adstabit propria conscientia accusans quidquid non ante recte gestum fuerit. Sed ita adherent opera in hac vita facta, ut nulla ratione ab anima divelli possint.

Judicium quam tremendum post mortem.

Hanc horam separationis animæ a corpore optime describit magnus pater Ephrem in hunc modum tom. I, tit. Beati: « Beatus quicumque in hora illa emigrationis, quando cum timore atque dolore anima separabitur a corpore, fiduciam repererit: venturi enim sunt angeli qui animam a corpore jam separatam accipiant, sistant que ante tribunal immortalis ac tremendi Judicis. Magnus nos timor invadit, o fratres, in hora mortis, quando cum tremore atque dolore separanda

erit anima a corpore. Siquidem in hora illa decensus prestabuntur animæ suæ quæ gesserit opera diurna atque nocturna, sive bona, sive etiam mala; impellentibus jam eam angelis ut exeat a corpore: illa respiciens ad sua opera egredi pertimescet. Peccatores vero anima cum timore a corpore recedat, et tremebunda abilit statura ad tribunal Judicis immortalis: cum autem jam emigrare cogetur e corpore, conturbeturque sua opera, tunc cum timore dictura est ipsis: Concede mihi unius adhuc hora spatium, donec egrediar: at cuncta ejus opera simul, una voce respondebunt, tecum que est: Tu nos fecisti, tua opera sumus, decem una ad Deum ibimus: » sic ille. Ecce ergo, o homo, quid eris; in corpore pulvis, in anima reus; in corpore cinis, in anima judicandus; in corpore putredo et vermis, in anima ex tuis operibus aut penis aut premiis afflicendus; et ut breviter omnia dicta tibi proponam, et quid fueris, quid sis, et quid eris ad tuam confusionem inlealeam, audi verba Hugonis Victorini lib. De Anim. sic scribentis: « Attende, homo, quid fuisti ante ortum, et quid es ab ortu usque ad occasum, atque quid eris post hanc vitam. Profecto fuisti quod nihil eris; postea de vili materia factus, et vilissimo panno involutus, menstruali sanguine in utero materno fuisti nutritus, et tunica tua fuit pellis secundina: sic indutus et ornatus progressus es ad nos: nec memor es, quam sit vili origo tui: »

Considera quid fueris, et eris.

Forma, favor populi, fervor juvenilis, opesque Subripere tibi noscere quid sit homo.

Nihil aliud est homo quam sperma fetidum, sacculus stercorum, cibus vermium.

Post hominem vermis, post vermem fetor et horror: Sic in non hominem veritur omnis homo.

Cur ergo superbis, homo? Attende quod fuisti vile semen, et sanguis coagulatus in utero; deinde miseriam hujus vite expositus; postea vermis et cibus vermium futurus in tumulto. Quid superbis pulvis et cinis, cujus conceptus culpa, nasci miseria, vivere poena, mori angustia?

Unde superbit homo, cujus conceptio culpa, Nasci poena, labor vita, necesse mori?

Handwritten marginal notes in the right margin of page 517.